

УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

О.І.Котикова, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет

У статті запропоновано напрям вдосконалення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення через запровадження спеціального коефіцієнта якості (Кя), мета якого – скоригувати грошову оцінку землі залежно від показників якості по видам угідь (залежно від крутизни схилів).

Ключові слова: грошова оцінка, землі сільськогосподарського призначення, спеціальний коефіцієнт якості, якість угідь, крутизна схилів.

Проблема оцінки землі в нашій країні існувала давно. За часів Радянського Союзу потрібна була інформація про економічну ефективність виробництва продукції сільського господарства на землях різної якості, яка використовувалась при встановленні планів обсягів закупівлі продукції та обґрунтуванні закупівельних цін. Через диференціацію закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію здійснювався частковий перерозподіл ренти, що створювалася у сільгоспідприємствах, розміщених на кращих землях, на користь господарств, що знаходилися в гірших умовах.

На сучасному етапі завдання економічної оцінки землі докорінно змінилися: по-перше, немає потреби в закупівельних цінах, оскільки держава закупає лише частину виробленої продукції з метою стабілізації ринку сільськогосподарської продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни; по-друге, напрям спеціалізації та структуру посівних площ визначає сам землекористувач; по-третє, бальні показники економічної оцінки земель втратили свою актуальність в ринкових умовах, оскільки не несуть в собі інформації про грошову цінність землі. Отже, постала потреба в такій економічній оцінці землі, яка б відповідала умовам ринку. Очевидно, такою оцінкою є грошова оцінка земель. Однак, як показують досліджен-

ня, нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення не відповідає вимогам сучасного землекористування.

Так, станом на **01.01.09** року грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення в Миколаївській області складає **9010** грн за 1 га сільськогосподарських земель в середньому, з них: по ріллі – **9458** грн, по багаторічних насадженнях – **33351** грн, по сіножатях – **2542** грн, по пасовищах – **2451** грн (табл. 1).

Таблиця 1

Грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення станом на 01.01.09*

Назва адміністративного району	Сільсько-господарські угіддя	з них:			
		рілля	багаторічні насадження	сіножаті	пасовища
Арбузинський	9280	9737	11239	-	2504
Баштанський	9235	9462	45167	-	2318
Березанський	9369	8975	47990	2143	2173
Березнегуватський	7821	8956	6621	-	2276
Братський	8988	9652	9372	-	2701
Веселинівський	9594	10268	32827	-	2925
Вознесенський	8343	9487	15989	2844	2517
Врадіївський	7110	8701	12191	-	2580
Доманівський	8259	9222	8657	2650	2585
Єланецький	8356	9207	7229	-	2574
Жовтневий	9798	9033	44342	2155	2267
Казанківський	7917	8645	6264	2494	2451
Кривоозерський	10777	11345	14681	3255	2901
Миколаївський	10399	10193	52405	-	2248
Новобузький	7900	7821	8226	2234	2397
Новоодеський	7794	8794	5674	-	2248
Очаківський	11927	8749	48491	2430	2157
Первомайський	9840	10438	12212	-	2607
Снігурівський	10321	10704	56481	2167	2260
В середньому по області	9010	9458	33351	2542	2451

* розраховано за даними Головного управління Держкомзему у Миколаївській області

Між тим, сільгоспугіддя в межах одного району мають різні показники якості: серед ріллі є особливо цінні землі, серед сіножатей та пасовищ є поліпшенні угіддя, крім того є зрошувані землі, оцінка яких вочевидь має бути вищою.

В результаті, недосконалість існуючої грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення спричиняє соціальні, екологічні та економічні конфлікти. Частково вирішити проблему можна, застосувавши спеціальний коефіцієнт якості (Кя), мета запровадження якого скоригувати грошову оцінку землі залежно від показників якості по видам угідь.

Розрахунок коефіцієнту якості (Кя) пропонуємо визначати за формулами:

1) для ріллі з крутизною схилу 0^0 за формулою 1:

$$Кя = 1 + Аі, \quad (1)$$

де Кя – коефіцієнт якості угідь; Аі – відношення площі цінної продуктивної ріллі до загальної площі по району;

2) для ріллі з крутизною схилу $0-1^0$ за формулою 2:

$$Кя = 1 - Аі \cdot 0,1, \quad (2)$$

3) для ріллі з крутизною схилу $1-2^0$ за формулою 3:

$$Кя = 1 - Аі \cdot 0,2, \quad (3)$$

4) для ріллі з крутизною схилу $2-3^0$ за формулою 4:

$$Кя = 1 - Аі \cdot 0,3, \quad (4)$$

5) для ріллі з крутизною схилу $3-5^0$ за формулою 5:

$$Кя = 1 - Аі \cdot 0,4, \quad (5)$$

6) для ріллі з крутизною схилу $5-7^0$ за формулою 6:

$$Кя = 1 - Аі \cdot 0,5, \quad (6)$$

7) для ріллі з крутизною схилу $>7^0$ за формулою 7:

$$Kя = 1 - A_i \cdot 0,6. \quad (7)$$

У результаті застосування запропонованого коефіцієнта якості грошова оцінка ріллі зміниться таким чином: по більшості районів зросте (від 6,5 тис. грн в Доманівському районі до 723,1 тис. грн в Снігурівському), а по Арбузинському (на 4,2 тис. грн) та Братському (на 4,6 тис грн) районам зменшиться (табл. 2).

Таблиця 2

**Визначення коефіцієнту якості (Кя)
та грошової оцінки для ріллі***

Назва адміністративного району	Коефіцієнт якості (Кя)	Грошова оцінка фактична		Грошова оцінка розрахункова (з урахуванням Кя)		Відхилення грошової оцінки розрахункової від фактичної	
		1 га, грн	всього, тис. грн	1 га, грн	всього, тис. грн	1 га, грн	всього, тис. грн
Арбузинський	0,986	9737	89,6	9597	88,3	-140	-1,3
Баштанський	0,932	9462	79,5	8814	74,0	-648	-5,4
Березанський	0,938	8975	17,1	8422	16,0	-553	-1,1
Березнегуватський	0,937	8956	71,6	8394	67,2	-562	-4,5
Братський	0,984	9652	86,9	9498	85,5	-154	-1,4
Веселинівський	0,950	10268	33,9	9758	32,2	-510	-1,7
Вознесенський	0,971	9487	64,5	9207	62,6	-280	-1,9
Врадіївський	0,967	8701	15,7	8416	15,1	-285	-0,5
Доманівський	0,977	9222	96,8	9007	94,6	-215	-2,3
Єланецький	0,959	9207	67,2	8825	64,4	-382	-2,8
Жовтневий	0,912	9033	19,0	8240	17,3	-793	-1,7
Казанківський	0,942	8645	55,3	8147	52,1	-498	-3,2
Кривоозерський	0,963	11345	46,5	10926	44,8	-419	-1,7
Миколаївський	0,936	10193	13,3	9542	12,4	-651	-0,8
Новобузький	0,932	7821	30,5	7293	28,4	-528	-2,1
Новоодеський	0,949	8794	29,0	8347	27,5	-447	-1,5
Очаківський	0,920	8749	11,4	8050	10,5	-699	-0,9
Первомайський	0,963	10438	52,2	10056	50,3	-382	-1,9
Снігурівський	0,918	10704	58,9	9830	54,1	-874	-4,8
Всього по районам	0,948	9458	938,8	8968	897,4	-490	-41,4
В цілому по області (по всій площі ріллі)	x	9458	15973,9	11927	20193,4	2469	4219,5

* розроблено автором (у фрагменті представлено розрахунок для ріллі з крутизною схилу 0-1°)

В цілому по районах грошова оцінка ріллі зростає до **11927** грн за **1** га, що на **2469** грн вище фактичної оцінки; вартість ріллі – до **20,2** млрд грн, що на **4,2** млрд більше порівняно з фактичною вартістю станом на **01.01.09**.

Застосування запропонованого коефіцієнта якості дозволяє, з одного боку, забезпечити орендодавцям вищий рівень доходу по ріллі кращої якості, а з другого – зменшити орендарям рівень виплат по ріллі гіршої якості. Крім того, за інших рівних умов, можна очікувати збільшення надходжень до бюджету у вигляді сплати земельного податку на **18-25%**. Що стосується екологічного аспекту, слід зазначити, що такий підхід до грошової оцінки угідь спонукатиме землевласників до дбайливого ставлення до землі.

Подальші дослідження даної проблеми мають бути спрямовані на розроблення коефіцієнтів якості для зрошуваних площ та поліпшених пасовищ. Найдоцільнішим, на нашу думку, є підхід визначення коефіцієнта збільшення грошової оцінки відповідних угідь через прирости врожаю (у вартісному виразі), які забезпечують дані площі.